

Калинская О. П.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

В статье определены психолого-педагогические условия развития педагогического мастерства преподавателя экономических дисциплин в высшем учебном заведении. Проанализированы и обобщены вопросы внедрения педагогических технологий как путь к формированию профессионализма и педагогического мастерства преподавателя экономических дисциплин в высшем учебном заведении и рассмотрено важность их влияния на повышение и совершенствование педагогического профессионализма преподавателей современных высших учебных заведений с целью улучшения качества образовательного процесса. Определено, что внедрение именно этих психолого-педагогических условий наиболее эффективно способствует развитию педагогического мастерства преподавателей экономических дисциплин.

Ключевые слова: высшее учебное заведение, педагогическое мастерство, преподаватель экономических дисциплин, психолого-педагогические условия, педагогические технологии, тренинговые технологии.

Kalinska O. P.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF THE PEDAGOGICAL MASTERSHIP OF THE LECTURER OF ECONOMIC DISCIPLINES IN THE HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

The article defines the psychological and pedagogical conditions of the development of teaching skills of a lecturer of economic disciplines in a higher educational institution. The issue of introduction of pedagogical technologies as a way to formation of professionalism and pedagogical skill of a lecturer of economic disciplines in higher educational institutions is analyzed and generalized, and importance of their influence on improving the pedagogical professionalism of lecturer of modern higher educational institutions is considered in order to improve the quality of the educational process. On the basis of theoretical data, different approaches to the definition of the content of the term «pedagogical conditions» and «psychological conditions» are analyzed. It was found out that the main methodical work of the lecturers of the department is organized within the collective, group and individual forms. Non-traditional forms of training organization are analyzed. It was found the use of manipulative techniques impact of lecturer within the educational skills. It is determined that the development of pedagogical skills of a lecturer of economic disciplines in a higher educational institution will be more effectively in the following psychological and pedagogical terms: a combination of traditional and non-traditional forms of methodological work organization; the use of methods of manipulative influence in the subject-subjective interaction in the educational process; introduction of innovative pedagogical technologies in the system of methodical work.

Key words: higher educational institution, pedagogical skill, lecturer of economic disciplines, methodical work, psychological and pedagogical conditions, pedagogical technologies, training technologies.

Рецензент: Слюсаренко Н. В.

УДК 378

Коваленко Л. М., Цзі Інін*

ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

У статті розкрито сутнісні характеристики та структуру проектної компетентності майбутнього фахівця. Автори зазначають: для того щоб здійснювати проектування, тобто володіти проектувальною компетенцією, у майбутнього фахівця мають бути розвинені певні вміння, а саме аналітичні, гностичні, дослідницькі, діагностичні, креативні та рефлексивні. Оскільки проєктивні вміння передбачають поєднання з іншими

*© Коваленко Л. М., Цзі Інін

конкретними вузькометодичними вміннями, то до них автори віднесли і рефлексивні, пошукові, уміння знаходити декілька варіантів вирішення проблеми, групові, менеджерські, презентаційні та комунікативні вміння.

Ключові слова: ВНЗ, викладач, майбутній фахівець, навчальне проектування, проектувальна компетентність.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що успішні досягнення поставлених цілей і вся подальша професійна діяльність майбутнього фахівця неможливі без високого рівня сформованості проектувальної компетенції, яка є основою методичної компетенції, оскільки для здійснення професійної діяльності фахівцю необхідно постійно проектувати свої дії, володіти прийомами професійного, проектувального мислення – плануванням, аналізом, прогнозуванням, моделюванням тощо.

Уважаємо, що природа компетентності передбачає, що вона є продуктом освіти; наслідком саморозвитку людини, її особистісного зростання; наслідком самоорганізації та узагальнення особистісного та діяльнісного досвіду. Як підкреслює Ю. Кузьменко, «актуальності набуває поняття компетентності студента, яка визначається різними чинниками, оскільки на думку багатьох міжнародних експертів, компетентності є індикаторами, що дозволяють визначити готовність молодшої людини до життя, її подальший особистий розвиток до активної позиції в суспільному житті» [6, с. 41].

Серед науковців, які займалися проблемами проектувальної, професійної діяльності, варто назвати В. Безрукову, М. Вілонського, П. Образцова, А. Умана.

Проте, попри посилену увагу науковців до цієї проблеми, формування проектувальної компетентності майбутніх фахівців, не отримало належного опрацювання в аспекті нашого дослідження.

Мета статті – визначити сутність понять «компетентність», «проектувальна компетентність» і визначити складові формування проектувальної компетентності майбутніх фахівців.

Для того щоб виявити основні характеристики проектувальної компетенції майбутнього фахівця, слід розглянути наукові поняття, які допоможуть розкрити сутність і специфіку цього феномену. Розглянемо категорії, які є основними в підготовці майбутнього фахівця до реалізації проектувальної компетенції.

Центральними поняттями досліджуваної проблеми є «проект», «проектування», «проектувальні уміння», співвідношення понять «проектування», «прогнозування», «моделювання» і «вміння».

У таумачному словнику В. Даля проектувати – це «задумати, загадати, ... передбачити до виконання, скласти для цього записку» [2, с. 148]. Л. Столяренко визначає проектування як одну з функцій будь-якого педагога, що є не менш значущою, ніж організаторська, гностична або комунікативна [8, с. 61]. І. Підласий розглядає проектування (планування) як «останню стадію підготовки до уроку, яка закінчується створенням програми управління пізнавальною діяльністю учнів» [7, с. 534].

Інші вчені відзначають, що проектування є важливим етапом у підготовці до використання в реальному педагогічному процесі конкретних педагогічних ідей. Тому важливо створити певну технологію, яка допоможе майбутньому фахівцю спроектувати свою професійну діяльність [4].

У сучасній педагогіці поняття «проектування» розглядається як орієнтація на майбутнє (без урахування минулого), ідеальне переосмислення та практичне втілення того, що можливе, і того, що має бути; один зі способів інноваційної діяльності, використовує соціокультурні механізми конструювання та реконструювання соціальних об'єктів.

У науковій літературі проектуванню присвячено чимало цікавих ідей. Класичним вважається положення Дж. К. Джонсона про те, що процес проектування у своєму розвитку проходить три етапи: дивергенції (розширення меж проектної ситуації з метою

забезпечення достатньо широкого простору для пошуку рішення); трансформації (створення принципів і концепцій); конвергенції (вибір оптимального варіанту рішення з множини альтернативних).

Проектування також розглядається через призму діяльності, на основі якої воно здійснюється. Н. Дахін розглядає проектування як діяльність зі створення, вироблення, планування, конструювання певної системи, об'єкта, моделі [3].

Проектування як вид діяльності завжди спрямоване на забезпечення ефективності процесу професійної підготовки та на формування професійної компетентності в суворо визначеній сфері. Будь-яке проектування зумовлено потребою дозволу актуальної, професійної проблеми, має творчий характер, ґрунтується на мотивації, ціннісній орієнтації, знання, вміння й навички, на професійний досвід, особистісну і професійну рефлексію, результатом проектування є модель певного професійного об'єкта, що володіє системними властивостями і в основі якої лежить новий спосіб вирішення професійної проблеми й різноманітні варіанти використання цієї моделі.

У контексті нашого дослідження уявляється найбільш значущою концепція проектної, професійної діяльності, представленої в дослідженнях М. Вілонського, П. Образцова, А. Умана. Ґрунтуючись на цій концепції, видається, що професійне проектування містить такі етапи: визначення цілей проектування, опис у конкретних деталях і вимірювальних параметрах очікуваного результату; оволодіння змістовним аспектом проектування в контексті майбутньої професійної діяльності (знання, уміння, навички, прийоми, інформаційна місткість матеріалу, розуміння системи смислових зв'язків з її елементами професійно діяльності); виявлення поетапності структури професійної діяльності, спрямованої на оптимальне досягнення мети проекту; представлення професійного досвіду підлягає засвоєнню у вигляді системи пізнавальних завдань; вибір адекватних методів, форм і засобів реалізації проектної діяльності; виявлення логіки проектної діяльності з метою накопичення досвіду на основі проекту; контроль і вимірювання якості проекту через операції професійної рефлексії; індивідуальна корекція проектної діяльності через взаємодію на основі суб'єктних відносин.

Так, В. Безрукова виділяє в конструктивно-проектній діяльності три етапи: педагогічне моделювання (створення моделей); педагогічне проектування (створення проекту); конструктивно проектна діяльність (власне проект, більш деталізований, конкретизований, наближений до реальних умов). Розглядаючи моделювання як один з етапів проектування, вона запропонувала організаційний алгоритм моделі проекту, але залишається відкритим питання керованості процесу проектування, його оцінки і можливості підвищення ефективності. У своєму дослідженні вчена виділяє сім тематичних циклів у навчанні студентів проектування. Це філософсько-методологічне обґрунтування проектування; проблема проектування особистості у вітчизняній педагогіці; сутність проектування; проектування педагогічних систем; проектування педагогічного процесу; проектування індивідуальних педагогічних технологій і педагогічний практикум. Такий підхід має більш теоретичний, ніж прикладний, характер [1].

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що проектувальна компетенція майбутнього фахівця розглядається як здатність, спрямована на створення проекту; як науково-практичний метод вивчення і перетворення дійсності (метод практико-орієнтованої науки); форма породження, характерна для технологічної культури; управлінська культура.

Для того щоб здійснювати проектування, тобто володіти проектувальною компетенцією, у майбутнього фахівця мають бути розвинені певні вміння, в яких виявляється творче начало індивідуума, у цьому й полягає його продуктивність.

Аналіз методичної літератури засвідчив, що існує досить широкий спектр у визначеннях. Для нашого дослідження цікавою є позиція О. Жерновникової,

яка стверджує, що вміння – це спосіб успішного виконання дії, що ґрунтується на знаннях і попередньому досвіді [4].

Проектувальні вміння розглядалися в педагогіці з позиції різних підходів. У багатьох роботах виявлено роль і місце конструктивно-проективних умінь у діяльності педагога, складено їх перелік, запропоновано способи вимірювання рівня сформованості, надано рекомендації щодо їх збагачення та розвитку.

Аналіз наукової літератури надає підстави стверджувати, що конструктивна діяльність складається з конструктивно-змістовної (відбір і композиція навчального матеріалу, планування і побудова педагогічного процесу); конструктивно-оперативної (планування своїх дій і дій учнів) і конструктивно-матеріальної (проектування навчально-матеріальної бази уроку) [1; 4].

Отже, проектувальна компетентність складається з проектувальних умінь, які характеризуються усвідомленістю, самостійністю, продуктивністю і динамізмом. Їх усвідомленість полягає в тому, що, здійснюючи ту чи іншу дію, суб'єкт усвідомлює мету дії та відповідно управляє нею за допомогою сформованих навичок. Його самостійність виявляється в можливості перенесення вміння з однієї діяльності в іншу.

Продуктивність уміння визначається його усвідомленістю, що дозволяє не лише відтворювати засвоєні дії, але й знаходити більш ефективні рішення щодо використання сформованих навичок.

До аналітичних віднесемо вміння розчленовувати педагогічні явища на складові елементи (уміти побудувати урок; осмислювати кожен етап уроку; знаходити нові форми й методи представлення нового матеріалу; використовувати індивідуальні стратегії навчання, портфоліо, комп'ютерні тестові завдання, різноманітні інтернет-технології; правильно діагностувати педагогічні явища (створення рубіжного контролю як необхідної частини бально-рейтингової системи, що проводиться з метою систематичної перевірки та оцінювання рівня знань і практичних навичок і ходу засвоєння навчального матеріалу в міру його вивчення; знаходження і формулювання основних завдань уроку і способів їх оптимального рішення).

У дослідженні Н. Іванової сказано, що необхідність розвитку у студентів гностичних умінь науково-методичної діяльності зумовлена характером професійної діяльності справжнього професіонала. Розвиток таких умінь у студентів відбувається в ході оволодіння дослідницькими і гностичними знаннями, уміннями здійснення навчально-дослідної, навчально-професійної та науково-дослідної діяльності [5, с. 69].

На основі вищезазначеного виокремимо таку номенклатуру умінь, які сприяють формуванню в майбутніх фахівців проектувальної компетенції: аналітичні вміння; гностичні вміння; дослідницькі вміння; діагностичні вміння; креативні вміння; рефлексивні вміння. Проектування розуміємо як практико-орієнтовану діяльність, метою якої є розроблення нових, що не існують практично, освітніх систем і видів педагогічної діяльності; нову область знання; прикладний науковий напрямок педагогіки, націлений на вирішення завдань щодо вдосконалення сучасних освітніх систем; процес створення і реалізації проекту; специфічний спосіб розвитку особистості. А проектувальна компетенція обов'язково поєднується з організаторськими вміннями, тому в майбутній професійній діяльності необхідно не лише теоретично розробити проект, а й практично реалізувати його в житті, отримати результат.

Для підготовки студентів сучасних ВНЗ необхідна організація спеціального навчання з формування проектувальної компетенції, що передбачає створення алгоритмічних приписів для проектування різних об'єктів на основі узагальнених способів проектування, діагностики, цілепокладання, володіння симбіозом умінь, які розвиваються в процесі навчання студентів, оформлення документації з практики, курсових і дипломних проектів, її технічного аналізу та реалізації.

Підводячи підсумки зазначимо, що проектувальна компетентність майбутнього фахівця є поєднанням комплексу умінь, провідними з яких є аналітичні, діагностичні,

гностичні, креативні, дослідницькі, рефлексивні. Для проєктувальної компетенції важливі і практичні вміння (організаторські та комунікативні). Склад умінь як компонентів проєктувальної компетентності майбутнього фахівця нами розглядається комплексно.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці технології формування проєктувальної компетентності майбутнього фахівця.

Література:

1. Безрукова В. С. Педагогика. Проективная педагогика / В. С. Безрукова. – Екатеринбург : Изд. «Деловая книга», 1996. – 344 с.
2. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка : в 4-х т. / Владимир Даль. – Т. 3. – М. : Рус. яз., 1980. – 555 с.
3. Дахин А. Н. Моделирование компетентности участников открытого образования : монографія / А. Н. Дахин. – М. : НИИ школьных технологий, 2009. – 290 с.
4. Жерновникова О. А. Підготовка майбутнього вчителя до навчального проєктування як психолого-педагогічна проблема / О. А. Жерновникова // Педагогіка та психологія : збірник наукових праць / за заг. ред. акад. І. Ф. Прокопенка, проф. С. Т. Золотухіної. – Х. : Вид-во ТОВ «Щедра садиба плюс», 2015. – Вип. 49. – С. 193-202.
5. Иванова Н. В. Методика развития гностических умений в научно-методической деятельности студентов языкового вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Иванова Наталья Викторовна. – Курск, 2011. – 191 с.
6. Кузьменко Ю. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи / Ю. В. Кузьменко // Компетентнісний підхід в управлінні закладом освіти : матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції (1-2 жовтня 2010 р., м. Ялта) / за ред. А. М. Зубка, В. Ф. Петрова, І. Я. Жорової. – Херсон, 2010. – С. 41-43.
7. Подласый И. П. Педагогика: Новый курс : в 2 кн. / И. П. Подласый. – Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения : учебник. – М. : ВЛАДОС, 1999. – 576 с.
8. Столяренко Л. Д. Педагогическая психология : учебное пособие / Л. Д. Столяренко. – Ростов н/Д : Феникс, 2000. – 544 с.

Коваленко Л. Н., Цзи Ипин

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОЕКТНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ

В статье раскрыты сущностные характеристики и структуру проектной компетентности будущего специалиста. Авторы отмечают: для того чтобы осуществлять проектирование, то есть обладать проектировочной компетенцией, у будущего специалиста должны быть развиты определенные умения, а именно аналитические, гностические, исследовательские, диагностические, креативные и рефлексивные. Так как проективные умения предполагают сочетание с другими конкретными узкометодическими умениями, то к ним авторы отнесли и рефлексивные, поисковые, умение находить несколько вариантов решения проблемы, групповые, менеджерские, презентационные и коммуникативные умения.

Ключевые слова: вуз, преподаватель, будущий специалист, учебное проектирование, проектная компетентность.

Kovalenko L. M., Tszii Ipin

FORMATION OF PROJECTIVE COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS

The article describes the essential characteristics and structure of the future competence of the future specialist. Designing as a type of activity is always aimed at ensuring the effectiveness of the process of professional training and the formation of professional competence in a strictly defined field. Designing is conditioned by the need for the solution of an actual, professional problem, is creative, based on motivation, value orientation, knowledge, skills and abilities, professional experience and personal and professional reflection, the result of designing is the model of a certain, professional object that has systemic properties and the basis of it lies a new way of solving a professional problem and involves a variety of options for using this model. The authors note, in order to carry out the design, that is, in lody

projecting competence of future specialist should be developed certain skills, namely: analytical, gnostic, research, diagnostic, creative and reflective skills. Since projective skills involve a combination of other specific, narrow-methodical skills, the authors referred to them as reflexive, search engineers, the ability to find several solutions to problems, group, managerial, presentation and communicative skills. The authors note that for the training of students of modern universities it is necessary to organize a special training on the designing competence, which involves the creation of algorithmic prescriptions for the design of various objects on the basis of generalized methods of design, diagnosis, goal-setting, possession of symbiosis skills that develop in the process of student learning, registration of documentation on practice, course and diploma projects, its technical analysis and implementation.

Key words: university, teacher, future specialist, educational design, design competence.

УДК 378.147:81'243

Кокнова Т. А.*

ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОМЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЯК СТРАТЕГІЯ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті визначено зв'язок євроінтеграції України в міжкультурне середовище та потреби формування лінгвометодичної компетентності майбутніх вчителів іноземних мов. Отримав подальшого розгляду термін «компетентність», під яким розуміється динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну діяльність. Проаналізовано стандарти щодо формування лінгвометодичної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі фахової підготовки. Розглянуто поняття лінгвометодичної компетентності у процесі фахової підготовки майбутніх учителів мов. Орієнтовано шляхи для організації процесу формування у відповідному напрямку.

Ключові слова: формування, лінгвометодична компетентність, учитель іноземних мов, міжкультурна комунікація, фахова підготовка.

Формування фахових компетентностей майбутніх учителів іноземних мов убачається складною та багатогранною проблемою, що потребує аналізу розширеного переліку наукової літератури. В умовах інтеграції України у світовий та європейський освітній простір інтенсивно здійснюється модернізація освіти, що безперечно висуває перед педагогічною наукою комплекс проблем. До таких проблем належить і формування лінгвометодичної компетентності майбутніх учителів іноземних мов. Її сьогоденна актуальність зумовлена тим, що трансформаційні процеси в системі освіти набули прагматичної орієнтації та вимагають підготовки таких компетентних педагогів, які володіють не тільки широкими за змістом та глибокими знаннями й уміннями, а й здатністю їх практично реалізовувати у ході професійної діяльності.

У зв'язку з цим мета статті вбачається в аналізі стану сучасної розробленості педагогічної проблеми формування лінгвометодичної компетентності майбутніх учителів іноземних мов як стратегії до міжкультурної комунікації. Для досягнення поставленої мети передбачається аналіз фундаментальних праць, що характеризують різні аспекти підготовки майбутніх учителів іноземних мов до професійної діяльності в рамках компетентнісно зорієнтованого підходу.

Безсумнівне значення мають напрацювання в контексті професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогічних працівників, які відображають специфіку фаху та дидактичну основу їхньої професійної освіти (О. Абдуліна, А. Алексюк, С. Архангельський, С. Батишев, В. Беспалько, А. Бойко, В. Вергасов, Н. Волкова, О. Глузман, С. Гончаренко, Н. Гузій, С. Харченко, В. Щербина).

*© Кокнова Т. А.